

Universiteit
Leiden
The Netherlands

BeGRP. Bekwaam in gedrag: responsief door perspectief

Endedijk, H.M.; Swart, F. de; Molenaar, J.; Hammer, A.; Laros, N.; Pranger, S.; ... ; Mainhard, M.T.

Citation

Endedijk, H. M., Swart, F. de, Molenaar, J., Hammer, A., Laros, N., Pranger, S., ...
Mainhard, M. T. (2023). *BeGRP. Bekwaam in gedrag: responsief door perspectief*. Leiden:
Leiden University. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3629735>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3629735>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

BeGRP

Bekwaam in Gedrag: Responsief door Perspectief

Versie: juni 2023

Consortium "Perspectief nemen door leerkrachten" o.l.v. Hinke Endedijk, Universiteit Leiden

Ontwikkelteam: Hinke M. Endedijk, Fanny de Swart, Jolijn Molenaar, Anita Hammer, Nikkie Laros, Sofieke Pranger, Ellie van der Stelt, Sharony van Rossum, Arjen van Genderen, Gijs van Hout, Marjolein Zee en Tim Mainhard

BeGRP@fsw.leidenuniv.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

Inhoudsopgave

Inleiding.....	3
Achtergrond.....	4
BeGRP Stappenplan.....	6
Stap 1: De situatie schetsen (2 minuten)	6
Stap 2: De situatie vanuit het perspectief van de leerling navertellen (5 minuten)	6
Stap 3: Context verduidelijken (10 minuten)	7
Stap 4: Alternatieve verklaringen bedenken (10 minuten).....	9
Stap 5: Alternatieve verklaringen toetsen (5 minuten).....	9
Stap 6: Evaluatie (= Stap 0 sessie 2 en verder) (5 min)	10
BeGRP handout leerkracht (casusinbrenger).....	12
BeGRP handout collega (vragensteller).....	14
BeGRP handout verkort.....	17
Bijlage A: Stap 1 – 6: Checklist en aantekeningenformulier.....	18
Bijlage B: Stap 5: Alternatief pedagogisch of didactisch handelen	22
Bijlage C: Stap 5: Uitvoeren observatie	25
Bijlage C.1. ABC-schema.....	26
Bijlage C.2 Observeren van uitzonderingen	28
Bijlage D: Stap 5: Gericht navragen leerling.....	31
Bijlage E BeGRP integreren binnen de (onderwijs-zorg)structuur	34

Inleiding

BeGRP is een laagdrempelig hulpmiddel voor leerkrachten om actief het perspectief van de leerling in te nemen binnen intervisie met een collega. De leerkracht doorloopt aan de hand van vragen stap voor stap een zoekproces, dat resulteert in meerdere alternatieve verklaringen voor gedrag van een leerling en het bedenken van alternatieve manieren van handelen voor de leerkracht. Vaak zal dit gaan om kleine nieuwe inzichten resulterend in kleine aanpassingen in het dagelijkse contact met de leerling, maar deze kleine aanpassingen kunnen veel betekenen voor het gedrag van de leerling.

Algemene instructie

Binnen intervisie met een collega doorloop je als leerkracht achtereenvolgens de beschreven stappen in het stappenplan (zie link hieronder). Hierbij houd jij als leerkracht het initiatief in het gesprek. De ander is telkens de ondersteuner. Als ondersteuner help je de casusinbrenger om met behulp van de ondersteunende vragen andere contextuele informatie boven tafel te krijgen en andere verklaringen voor het gedrag te overwegen. Zo kunnen de ondersteunende vragen die bij elke stap zijn geformuleerd gebruikt worden om verdieping te brengen en zijn ze flexibel en op eigen inzicht in te zetten. Samen zoeken jullie zo naar alternatieve verklaringen en manieren van handelen voor de leerkracht. Richtlijn qua tijdsduur voor het doorlopen van de stappen met betrekking tot één casus is 30 minuten.

Ten slotte nog een aantal tips bij het gebruik van het stappenplan:

- Vanuit het stappenplan wordt er naar diverse bijlages verwezen. Deze kan je downloaden via de website www.universiteitleiden.nl/begrp.
- Als je aantekeningen wilt maken tijdens het gesprek is hiervoor een speciaal formulier ([bijlage A](#)).
- Voor de eerste keer is het goed om het stappenplan in zijn geheel te doorlopen. Mocht je al vaker gewerkt hebben met het stappenplan, dan is er ook een verkort stappenplan op 1 A4 beschikbaar (zie [BeGRP handout verkort](#)).
- Voor elke interventie is het belangrijk dat deze gestructureerd wordt ingezet en dat uitkomsten/opbrengsten worden ingebed in de bestaande onderwijszorgstructuren zoals Handelingsplannen en Ontwikkelingsperspectiefplannen (OPP). Voor meer informatie over hoe je dit bij BeGRP kan doen, zie [bijlage E](#).

Achtergrond

Bij sommige situaties in de klas voelen leerkrachten zich handelingsverlegen of zijn ze ontevreden over hoe de interactie met een leerling gaat. Bijvoorbeeld bij leerlingen met 'moeilijk verstaanbaar gedrag' (dwars, druk, agressief, of angstig gedrag) is het begrijpen van gedrag niet altijd gemakkelijk. Leerkrachten geven vaak aan te willen begrijpen wat er achter dit gedrag zit. Het kan helpen om op een rustig moment samen met een collega te reflecteren op het gedrag van de leerling en op je eigen rol als leerkracht. BeGRP is bedoelt om daarin te ondersteunen. Bij een dergelijk proces kan het helpen jezelf actief te verplaatsen in de leerling, in het bijzonder wanneer een collega je hierin ondersteunt door mee te denken en kritische vragen te stellen. Jezelf verplaatsen in een leerling wordt ook wel perspectief nemen genoemd. Perspectief nemen betreft het proberen te begrijpen van gedachten, gevoelens en beweegredenen van een leerling. Als leerkracht doe je dit perspectief nemen in je werk vaak al onbewust. Dit stelt je in staat om af te stemmen op leerlingen en in je aanpak aan te sluiten bij de behoeften van de leerling. Perspectief nemen doe je echter niet altijd in dezelfde mate. In situaties waarin je bijvoorbeeld minder tijd hebt, in situaties die complex zijn, of die een negatieve emotionele lading hebben, kan het zijn dat je minder gemakkelijk perspectief neemt. Dat komt omdat perspectief nemen geen automatisch proces is, maar een proces is dat inspanning vraagt. Met BeGRP willen we helpen om op een rustig moment perspectiefnemen te bevorderen om zo tot handelingsalternatieven te komen voor lastige of onbevredigende situaties in de klas.

Waarom lukt het in sommige situaties minder goed om perspectief te nemen?

In hoeverre het lukt om het perspectief van een ander in te nemen hangt dus af van verschillende factoren. Belangrijke factoren hierbij zijn de tijd die je hebt om te reageren op het gedrag van een leerling en de complexiteit van de situatie. In de dagelijkse praktijk in de klas is het belangrijk om snel situaties te kunnen inschatten. Er gebeuren veel dingen tegelijk en je moet snelle beslissingen nemen. Onderzoek wijst uit dat mensen bij dit soort beslissingen onder stress automatisch sterker leunen op eerdere ervaringen (Gehlbach, 2004). In de klas betekent dit dat je bijvoorbeeld steunt op je eerdere ervaringen met vergelijkbare situaties, of op algemene opvattingen over een leerling. Dat terugvallen op wat je denkt te weten is een automatisch en onbewust proces. Dit proces heeft voordelen, maar er zijn ook valkuilen. Het voordeel is dat het je in het directe moment richting geeft bij te nemen beslissingen. De valkuil is dat je beslissing op aannames gebaseerd kan zijn die misschien niet helemaal kloppen in deze situatie met deze specifieke leerling. Je bekijkt de situatie als het ware door een gekleurde bril van eerdere ervaringen. Een aantal bekende processen die daarbij een rol spelen kunnen zijn: 1) een focus op (negatieve) informatie die je bestaande beeld van een leerling alleen nog maar bevestigt, 2) het toeschrijven van oorzaken aan de leerling en zijn of haar eigenschappen en te weinig rekening houden met de klassen context, 3) het varen op de eigen beleving zonder er rekening mee te houden dat dit een persoonlijke opvatting is (Brinkworth & Gehlbach, 2015). Als je snel en onder druk moet beslissen wordt de kans groter om in deze valkuilen te stappen.

Waarom lukt het niet altijd en bij elke leerling even goed om perspectief in te nemen?

Een andere factor die invloed heeft op de mate waarin het lukt om het perspectief van de ander in te nemen, is je eigen emotionele gesteldheid op dat moment (Chang & Davis, 2009). Wanneer je een situatie als negatief of emotioneel zwaar ervaart, of als je een gebrek aan controle ervaart, val je waarschijnlijk meer terug op de voor jou vertrouwde bril om de situatie door te bekijken. Dit komt simpelweg doordat de ruimte voor de complexere cognitieve processen zoals perspectief nemen afneemt. Juist bij leerlingen met gedragsproblemen kan het voorkomen dat je situaties als negatief of

emotioneel zwaar ervaart, zeker als deze situaties vaker of al gedurende langere tijd voorkomen. Dat kan betekenen dat je in het handelen steeds makkelijker terugvalt op automatische beslissingen.

Samenvattend, werken onze snelle en automatische beslissingsprocessen heel handig in situaties die snel handelen vereisen. Tegelijkertijd brengen deze processen valkuilen met zich mee die kunnen bijdragen aan een negatieve vicieuze cirkel tussen het gedrag van de leerling en jijzelf als leerkracht. Deze valkuilen zorgen er namelijk voor dat je minder goed aansluit bij de beleving van de leerling van de situatie, en bij de behoeften van de leerling op dat moment. Daarmee kunnen ze gedrag van leerlingen versterken of in stand houden of het gevoel van handelingsverlegenheid in stand houden.

Wat kan je zelf doen? Wat kan je als collega doen?

Het doel van BeGRP is om in gesprek samen met een collega via een reflectieve en zoekende houding in kleine stapjes meer inzicht te verkrijgen in het gedrag van de leerling. Het is dus een onderzoekend gesprek, waarbij het stappenplan je houvast kan bieden. Het stappenplan is met nadruk niet bedoeld als vraaggesprek waarbij aan het eind van de vragen de oplossingen vanzelf tot stand komen.

Actief het perspectief van een leerling innemen, dat wil zeggen je in de gedachten en gevoelens van de leerling proberen te verplaatsen, is een goede manier om je gedrag en gedachten minder vanuit je eigen beleving en emoties te laten sturen. Het werkt dan goed om dit buiten de directe situatie te doen op een rustig moment, zodat er geen tijdsdruk is. Daarnaast kan een tweede paar ogen je helpen bij het identificeren van waar en hoe je eigen ervaringen je interpretatie van de situatie kleuren, en bij het formuleren van nieuwe hypotheses over waarom de interactie met een leerling in deze situatie lastig of moeilijk was en wat dit eventueel in stand houdt. Via deze onderzoekende houding kijk je gezamenlijk met je collega met wat meer afstand naar de casus. Het initiatief voor de inbreng bij elke stap ligt in eerste instantie bij jou als casusinbrenger.

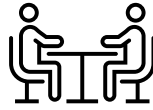
Als collega van de casusinbrenger heb je dus een belangrijke taak. Je bent niet enkel een bron van steun voor de casusinbrenger, je kan ook helpen bij het blootleggen van patronen en valkuilen in de interactie tussen een leerling en de casusinbrenger, helpen zoeken naar alternatieve verklaringen, en uiteindelijk bij het bedenken van een alternatieve aanpak. Als ondersteuner help je de casusinbrenger via een onderzoekende, reflectieve, aanmoedigende houding. Je geeft je collega de ruimte om zich kwetsbaar op te stellen en tegelijkertijd durf je ook door te vragen naar thema's en gezichtspunten waar je collega zelf misschien nog niet aan gedacht heeft. Hierbij passen open vragen goed, en gesloten of suggestieve vragen minder goed. Om deze onderzoekende houding vorm te geven kun je gebruik maken van de ondersteunende vragen van BeGRP.

Wat zijn de opbrengsten?

Inzicht krijgen in 'moeilijk verstaanbaar gedrag' en erachter komen wat werkt voor een leerling vraagt tijd. Daarnaast gaat verandering vaak in kleine stappen en is een probleem met een leerling vaak dus niet in één keer opgelost. Kleine inzichten en kleine stappen kunnen al aanknopingspunten bieden. Het is dus belangrijk om oog te hebben voor deze kleine inzichten op het moment dat je samen evalueert tijdens vervolggesprekken. Kijk tijdens deze vervolggesprekken juist hoe je deze kleine inzichten breder en vaker kan inzetten.

Daarnaast geven ook verklaringen die uiteindelijk niet 'waar' bleken te zijn waardevolle informatie. Met je onderzoekende houding kan je deze verklaringen voor nu af laten vallen, en je kan verder zoeken in andere richtingen.

BeGRP Stappenplan

Stap 1: De situatie schetsen (2 minuten)

[Link naar voorbeeldfilmpje stap 1.](#)

Het stap-voor-stap beschrijven van de situatie helpt je om helder te krijgen wat er precies gebeurde.

Neem een concrete, echt gebeurde en recente situatie van de afgelopen week in gedachten waarbij je het lastig vond om met het gedrag van een leerling om te gaan, waarin het gedrag van een leerling je verraste, of waarin je achteraf niet tevreden was over je eigen handelen in de situatie. Mogelijk is dit een situatie waarin je verandering zou willen aanbrengen, of iets anders zou willen uitproberen.

Beschrijf kort aan je collega welke situatie het betrof, zodat duidelijk wordt met wie de situatie zich afspeelde en wat er gebeurde.

Als ondersteuner toon je in deze fase begrip en erken je het gevoel van je collega. Daarnaast help je de casusinbrenger om zich tot een specifieke situatie te beperken, en de tijd te bewaken.

Een voorbeeld:

“Het gebeurde vandaag tijdens het rekenen. J. gooide zijn boek op de grond en P. gooide het boek terug. J. sloeg P. Ik heb vervolgens J. de klas uit gestuurd. J. bleef nog lang in de situatie hangen en hij kon niet meer meedoen met de rekenles.”

Stap 2: De situatie vanuit het perspectief van de leerling navertellen (5 minuten)

[Link naar voorbeeldfilmpje stap 2.](#)

In deze stap probeer je jezelf in de schoenen van de leerling te plaatsen en schakel je daarvoor over naar het perspectief van de leerling. Het beschrijven van een situatie vanuit andermans perspectief in de ik-vorm maakt het gemakkelijker om de eigen interpretaties en emoties los te laten. Dat maakt dat je een situatie minder vanuit je eigen perceptie gaat interpreteren, maar dat je je onafhankelijk daarvan voorstelt wat er in de leerling omging.

Denk na over wat de leerling dacht en voelde in deze situatie. Probeer je actief in de positie van de leerling te verplaatsen. Beschrijf de situatie zo gedetailleerd mogelijk stap voor stap nog een keer, maar nu alsof jij de leerling bent, in ik-vorm. Zorg dat je collega de situatie als het ware als een filmpje voor zich kan zien. Het gaat er niet om dat je al precies kan weten wat er in de leerling omging. Het doel is vooral dat je nadenkt over wat er *mogelijk* in de leerling omging.

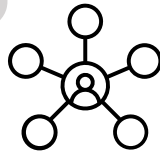
Als ondersteuner help je in deze fase je collega om naar het perspectief van de leerling te schakelen, door gebruik van de "ik-vorm" voor het leerlingperspectief te stimuleren en vragen te stellen in de vorm "stel je eens voor dat jij...".

Een voorbeeld:

"We waren aan het rekenen en ik snapte er helemaal niks van. Ik riep dat ik er helemaal niks van snapte. Ik werd boos en gooide mijn boek op de grond. P. die naast mij zat die gooide het boek terug. Toen werd ik helemaal boos en ik sloeg hem. De juf zag dat en zei dat ik uit de klas moest. Dat was oneerlijk, want P. mocht gewoon blijven zitten. In ieder geval hoefde ik nu niet meer te rekenen."

Ondersteunende vragen:

- Wat voelde jij als leerling in deze situatie? ("ik voelde me")
- Welke emoties ervaarde jij als leerling? ("ik was...")
- Wat dacht jij als leerling? ("ik dacht ...")
- Wat wilde jij als leerling met je gedrag bereiken? ("ik wilde")
- Waarom wilde jij als leerling dit bereiken? ("omdat ik ...")
- Wat gebeurde er daarna?
- Wat deed de leerkracht?
- Wat dacht/voelde/deed jij als leerling nadat de leerkracht dit had gezegd/gedaan? ("ik ...")

Stap 3: Context verduidelijken (10 minuten)

[Link naar voorbeeldfilmpje stap 3.](#)

Gedrag van een leerling staat niet op zichzelf maar hangt nauw samen met de situatie of de context. De focus op situationele factoren kan meer inzicht geven in wat er voorafging aan het gedrag van de leerling en daarmee geven situationele factoren aanknopingspunten voor verklaringen voor het gedrag van de leerling (stap 4) en voor handelingsalternatieven (stap 5).

Als leerkracht (casusinbrenger) probeer je in deze stap meer helderheid te krijgen met betrekking tot de context van de situatie, nog steeds alsof jij de leerling bent (in ik-vorm). Je onderzoekt hiervoor in het gesprek zo breed mogelijk verschillende relevante contextfactoren. Bijvoorbeeld je overweegt welke rol andere leerlingen hadden, de activiteit op dat moment, en jijzelf als leerkracht?

Aanknopingspunten voor deze situationele factoren kunnen tevens gevonden worden door te zoeken naar uitzonderingen in situaties waarin het gedrag niet of minder aanwezig is. Ook in deze stap geldt dat je niet precies kan weten welke factoren met zekerheid een rol speelden in de situatie.

Het gaat er vooral over dat je verschillende contextfactoren overweegt en onderzoekt tijdens het gesprek. Je hoeft dan ook bij deze stap niet continu vanuit de ik-vorm te praten. De ik-vorm is een startpunt om vanuit de positie van de leerling de situatie te bekijken, maar als leerkracht mag je samen met je collega hier ook op reflecteren.

Als ondersteuner help je de casusinbrenger via een onderzoekende houding. Dit doe je door bijvoorbeeld vragen te stellen naar mogelijke factoren die nog onderbelicht blijven. Hiervoor gebruik je de diverse categorieën ondersteunende vragen als handvat om zowel de directe als de bredere context samen helderder te krijgen.

Ondersteunende vragen:

De activiteit:

- Wat was jij als leerling aan het doen? ("ik ...")
- Wat voor soort activiteit was dit (vrij moment / overgangsmoment / gestructureerd moment; instructie / zelfstandig werken)?
- Wanneer op de dag vond het incident plaats?
- Wat ging er direct in de tijd aan de situatie vooraf?
- Begreep jij als leerling wat de bedoeling van de opdracht was?
- Was de opdracht van een passend niveau, of was deze te makkelijk/ te moeilijk?

Andere leerlingen:

- Wie waren er bij de situatie aanwezig?
- Wat deden of zeiden andere leerlingen die erbij waren?

Leerkracht:

- Wat deed of zei de leerkracht of andere betrokkene volwassenen?
- Welke zaken tijdens de situatie, bijv. dingen die werden gezegd of gedaan, verergerden/ verminderden de reactie/het gedrag van jou als leerling?

Uitzonderingen, d.w.z. situaties waarin dit gedrag niet voorkomt:

- Zijn er andere (vergelijkbare) situaties waarin jij als leerling dit gedrag niet laat zien? Wat maakt dat jij als leerling in die andere situatie ander gedrag laat zien?

De bredere (sociale) context van de leerling (familie/cultuur/klas):

- Culturele achtergrond (bijv. vermijden van oogcontact is in sommige culturen een teken van respect).
- Sociale positie in de klas (bijv. buitengesloten worden, populair zijn, vriendschappen).
- Groepsdynamiek (bijv. kinderen in de klas reageren sterk op elkaar).
- Andere factoren (bijv. thuissituatie, slecht geslapen etc.)

Stap 4: Alternatieve verklaringen bedenken (10 minuten)

[Link naar voorbeeldfilmje stap 4.](#)

Stap 4 en 5 worden geformuleerd vanuit je eigen perspectief als leerkracht.

Het perspectief van de leerling (stap 2) en situationele factoren (stap 3) geven aanknopingspunten voor alternatieve verklaringen voor het gedrag van een leerling. Het bedenken van alternatieve verklaringen voor gedrag van een leerling in een bepaalde situatie vermindert de neiging om situaties te interpreteren vanuit je eerdere ervaringen met betrekking tot deze leerling, of te interpreteren vanuit jouw ervaringen met andere leerlingen met vergelijkbaar gedrag.

- a. Formuleer samen met je collega op basis van de inzichten bij stap 2 en stap 3 tenminste drie mogelijke verklaringen voor het gedrag van de leerling in deze situatie. Verklaringen die je bedenkt hoeven niet allemaal even waarschijnlijk te zijn, het is vooral belangrijk dat je meerdere verklaringen overweegt en dat je je dus niet meteen vastlegt.

Ondersteunende vragen:

- Welke rol zou(factor uit stap 3)... gehad kunnen hebben in het gedrag van (naam leerling) in deze situatie?
- Doorvraag: Wat zou nog meer een verklaring kunnen zijn?

- b. Nummer de drie meest waarschijnlijke verklaringen van meest waarschijnlijk naar minst waarschijnlijk. Bespreek samen de keuze voor de meest waarschijnlijke verklaring.

Ondersteunende vragen bij de selectie van verklaringen:

- Waarom denk je dat deze verklaring het meest waarschijnlijk is?
- Denk je dat deze verklaring overeenkomt met verklaringen van anderen die de leerling kennen (bijv. ouders, andere leerkrachten).
- Zijn er in dit gesprek zaken besproken die deze verklaring tegenspreken?

Stap 5: Alternatieve verklaringen toetsen (5 minuten)

[Link naar voorbeeldfilmje stap 5.](#)

In deze stap formuleer je op basis van de (meest waarschijnlijke) alternatieve verklaring(en) die je hebt bedacht een praktische manier om deze te toetsen. Het toetsen van alternatieve verklaringen gebeurt bijvoorbeeld door het formuleren van concrete aanpassingen op pedagogisch of didactisch gebied (handelingsalternatieven). Hiermee kan je nagaan of ander handelen ook ander gedrag van de leerling oproept zoals je dat zou verwachten (zie [Bijlage B](#)). Ook het uitvoeren van een gedragsobservatie (zie [bijlage C](#)) kan een manier zijn om alternatieve verklaringen te toetsen (bijvoorbeeld om te checken of de leerling inderdaad boos wordt in een dergelijke situatie of dat er

eigenlijk iets anders speelt zoals afleiding of verdriet). Daarnaast is het belangrijk om alternatieve verklaringen te checken bij de leerling zelf. Het heeft de voorkeur om dit te doen via een gerichte navraag van maximaal 3 minuten (zie [bijlage D](#)).

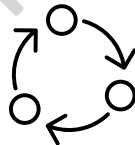
Bedenk gezamenlijk wat je komende week gaat doen om te toetsen of de (meest waarschijnlijke) alternatieve verklaring zou kunnen kloppen. Denk hierbij aan het uitvoeren van alternatief pedagogisch of didactisch handelen, het uitvoeren van een observatie, het nagaan bij de leerling zelf via een gerichte navraag, of een navraag bij ouders. In bijlages B, C, en D staan tips met betrekking tot het uitvoeren van deze stap.

Ondersteunende vragen:

- Wat wil jij (anders) gaan doen?
- Wat maakt dat je juist dit (anders) gaat doen?
- Waaraan kan een collega of de leerling merken dat je dit anders doet?
- Wanneer ga je de verklaring bij de leerling/bij ouders checken?
- Wat ga je bij de leerling/ouders navragen?
- Waaraan kan je bij de leerling zien dat wat je doet ook werkt?
- Op welke manier ga je observeren?
- Doorvragen: En wat nog meer?

Acties:

- ✓ Zet kort op papier (of in een bestaand Handelingsplan of Ontwikkelingsperspectiefplan) wat je gaat doen.
- ✓ Plan een evaluatiemoment over 1 week.

Stap 6: Evaluatie (= Stap 0 sessie 2 en verder) (5 min)

[Link naar voorbeeldfilmje stap 6.](#)

Evaluatie is een belangrijk onderdeel van de regulatieve cyclus. In deze fase sta je namelijk stil bij de bevindingen van de afgelopen weken met betrekking tot de toetsing van alternatieve verklaringen en/of het uitproberen van handelingsalternatieven. Verandering vraagt tijd. Dat betekent dat je bij de evaluatie meestal niet zal kunnen zeggen dat een situatie met een leerling volledig is opgelost. Wel kun je kijken of je stapjes vooruit maakt bij het begrijpen van het gedrag van de leerling en op welke manier het je als leerkracht steeds beter lukt om hierop af te stemmen. Bij het evalueren kijk je daarom juist naar de kleine aanknopingspunten en signalen dat je op het goede spoor zit. Deze kleine aanknopingspunten grijp je aan om je aanpak ook in andere situaties verder af te stemmen.

De evaluatie kan daarmee ook een startpunt zijn voor een nieuwe cyclus van Diagnostiek van het probleem en een nieuw plan, met het stappenplan als handvat.

- a. Opfrissen: Sta kort stil bij wat je sinds het vorige gesprek hebt gedaan om je verklaring te toetsen. Wat was de verklaring die je hebt getoetst? Op welke manier heb je de verklaring getoetst (handelingsalternatieven/observatie/checken leerling)? Is dat goed gelukt of kan je collega hierover meedenken?
- b. Bespreek samen welke inzichten dit je heeft opgeleverd over het gedrag van de leerling, en over de manier waarop jij als leerkracht het beste op de behoefte van de leerling af kan stemmen. Bij deze inzichten kijk je vooral naar kleine stappen in de goede richting op basis van de ervaringen met de leerling sinds het vorige gesprek (bijvoorbeeld op basis van de observaties, het alternatief handelen, navraag bij leerling of ouders).

Ondersteunende vragen:

Inzichten evalueren:

- Waar heb je bij de leerling aan gemerkt dat jouw verklaring klopte of juist niet klopte?
- Wat weet je nu wel over de behoefte van de leerling wat je misschien eerder nog minder helder had?
- Ben je door de nieuwe inzichten op bepaalde momenten anders gaan handelen? Zo ja, wat dan? Wat maakt dat je dit anders bent gaan doen? Wat leverde dit op?
- In hoeverre zie je dat de leerling (een beetje) anders reageert op je nieuwe aanpak? Wat gaat er (een beetje) beter?
- Zie je mogelijkheden om je inzicht ook op andere momenten toe te passen (uitbreiden)?
- Indien het nog niet goed lukt om inzichten om te zetten in het hanteren van een andere aanpak, wat maakt dat dit nog niet lukt?
- Wat heb jij nodig om dit te gaan doen?
- Wat kan jou helpen om dit te gaan doen?

Getoetste verklaringen:

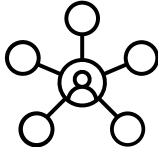

- Was de manier waarop je de verklaring hebt gecheckt passend of wil je nog wat anders uitproberen om deze verklaring te toetsen?
- Als je denkt dat deze verklaring niet meer van toepassing is: is er een andere verklaring die je meer waarschijnlijk vindt en zou willen onderzoeken?
- Wat maakt dat je deze alternatieve verklaring overweegt?
- Hoe zou je deze willen toetsen?

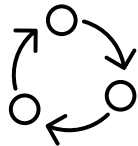
- c. Heeft een vergelijkbare situatie met deze leerling zich de afgelopen week voorgedaan of heeft er een nieuwe situatie plaatsgevonden met deze leerling? Ga naar stap 1 om deze situatie door te nemen.

BeGRP handout leerkracht (casusinbrenger)

Algemene instructie:

- Jij als leerkracht begint bij elke stap.
- Je hebt samen een onderzoekende houding.
- Oog voor kleine inzichten en stapjes.

Stap 1: De situatie schetsen (2 minuten)	
<p>Neem een concrete, echt gebeurde en recente <u>situatie</u> van de afgelopen week in gedachten waarbij je het lastig vond om met het gedrag van een leerling om te gaan, waarin het gedrag van een leerling je verraste, of waarin je achteraf niet tevreden was over je eigen handelen in de situatie. Mogelijk is dit een situatie waarin je verandering zou willen aanbrengen, of iets anders zou willen uitproberen.</p> <p>Beschrijf kort aan je collega welke situatie het betrof, zodat duidelijk wordt <u>met wie</u> de situatie zich afspeelde en <u>wat</u> er gebeurde.</p>	 <p>Eigen perspectief</p>
Stap 2: De situatie vanuit het perspectief van de leerling navertellen (5 minuten)	
<p>Verplaats je in de positie van de leerling. Denk na over wat de leerling dacht en voelde in deze situatie. Het gaat er niet om dat je al precies kan weten wat er in de leerling om ging. Het doel is vooral dat je nadenkt over wat er <i>mogelijk</i> in de leerling omging. Beschrijf de situatie zo gedetailleerd mogelijk stap voor stap nog een keer, maar nu alsof jij de leerling bent, in ik-vorm. Zorg dat je collega de situatie als het ware als een filmpje voor zich kan zien.</p>	 <p>Vanuit de leerling Ik-vorm</p>
Stap 3: Context verduidelijken (10 minuten)	
<p>Geef je collega inzicht in de <u>context</u> van de situatie, nog steeds alsof jij de leerling bent (in ik-vorm). Onderzoek bijvoorbeeld samen welke rol hadden <u>andere leerlingen</u>, de <u>activiteit</u> op dat moment, en jijzelf als <u>leerkracht</u>? Aanknopingspunten voor deze situationele factoren kunnen tevens gevonden worden door te <u>zoeken naar uitzonderingen</u> in situaties waarin het gedrag <u>niet</u> of minder aanwezig is. Start in de ik-vorm, maar vanuit de eigen rol reflecteren kan ook.</p>	 <p>Situationele factoren Bredere context</p>
Stap 4: Alternatieve verklaringen bedenken (10 minuten)	
<p>Formuleer samen met je collega op basis van je inzichten bij stap 2 en stap 3 tenminste drie mogelijke verklaringen voor het gedrag van de leerling in deze situatie. Verklaringen die je bedenkt hoeven niet allemaal even waarschijnlijk te zijn, het is vooral belangrijk dat je meerdere verklaringen overweegt en dat je je dus niet meteen vastlegt.</p>	 <p>Drie verklaringen Volgorde</p>

<p>Nummer de drie meest waarschijnlijke verklaringen van meest waarschijnlijk naar minst waarschijnlijk. Bespreek samen de keuze voor de meest waarschijnlijke verklaring.</p>	
<p>Stap 5: Alternatieve verklaringen toetsen (5 minuten)</p>	
<p>Bedenk gezamenlijk wat je komende week gaat doen om te toetsen of de (meest waarschijnlijke) alternatieve verklaring zou kunnen kloppen. Denk hierbij aan het uitvoeren van alternatief pedagogisch of didactisch handelen, het uitvoeren van een observatie, het nagaan bij de leerling zelf via een gerichte navraag, of een navraag bij ouders. In bijlage B, C en D staan tips met betrekking tot het uitvoeren van deze stap.</p>	 <p>Pedagogisch- didactisch handelen Observatie Gerichte navraag</p>
<p>Stap 6: Evaluatie (= Stap 0 sessie 2 en verder) (5 minuten)</p>	
<p>Wat was de alternatieve verklaring die je hebt getoetst? Op welke manier heb je de verklaring getoetst (handelingsalternatieven/ observatie/ checken leerling)? Is dat goed gelukt of heb je betere/andere/meer input nodig? En wat is het inzicht dat je hebt gekregen m.b.t. het gedrag van de leerling en de wijze waarop je hier als leerkracht op af kan stemmen? Heb oog voor kleine stapjes in de goede richting. Meer doen van wat werkt.</p> <p>Heeft een vergelijkbare situatie met deze leerling zich de afgelopen week voorgedaan of heeft er een nieuwe situatie plaatsgevonden met deze leerling? Ga naar stap 1 om deze situatie door te nemen.</p>	 <p>Wat getoetst Conclusie Nieuwe situatie</p>

BeGRP handout collega (vragensteller)

Algemene instructie:

- Bij elke stap start de leerkracht (casusinbrenger).
- Onderzoekende, reflectieve, aanmoedigende houding.
- Open vragen.
- Oog voor kleine inzichten en stapjes.

Stap 1: De situatie schetsen (2 minuten)

Als ondersteuner toon je in deze fase begrip en erken je het gevoel van je collega. Daarnaast help je de casusinbrenger om zich tot een specifieke situatie te beperken, en de tijd te bewaken.

Stap 2: De situatie vanuit het perspectief van de leerling navertellen (5 minuten)

Als ondersteuner help je in deze fase je collega om naar het perspectief van de leerling te schakelen, door gebruik van de "ik-vorm" voor het leerlingperspectief te stimuleren en vragen te stellen in de vorm "stel je eens voor dat jij...".

Ondersteunende vragen:

Wat voelde jij als leerling in deze situatie? ("ik voelde me ")

Welke emotieservaarde jij als leerling? ("ik was...")

Wat dacht jij als leerling? ("ik dacht ...")

Wat wilde jij als leerling met je gedrag bereiken? ("ik wilde ")

Waarom wilde jij als leerling dit bereiken? ("omdat ik ...")

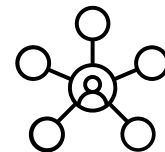
Wat gebeurde er daarna?

Wat deed de leerkracht?

Wat dacht/voelde/deed jij als leerling nadat de leerkracht dit had gezegd/gedaan? ("ik ...")

Stap 3: Context verduidelijken (10 minuten)

Als ondersteuner help je om de contextfactoren te onderzoeken en verhelderen. Hiervoor kun je vanuit meerdere categorieën ondersteunende vragen stellen om zowel de directe als de bredere context te verhelderen. Start vanuit leerlingperspectief, maar gezamenlijk op deze context reflecteren vanuit de eigen rol kan ook.

Ondersteunende vragen:

De activiteit:

Wat was jij als leerling aan het doen? ("ik ...")

Wat voor soort activiteit was dit (vrij moment / overgangsmoment / gestructureerd moment; instructie / zelfstandig werken)?

Wanneer op de dag vond het incident plaats?

Wat ging er direct in de tijd aan de situatie vooraf?

Begreep jij als leerling wat de bedoeling van de opdracht was?

Was de opdracht van een passend niveau, of was deze te makkelijk/ te moeilijk?

Andere leerlingen:

Wie waren er bij de situatie aanwezig?

Wat deden of zeiden andere leerlingen die erbij waren?

Leerkracht:

Wat deed of zei de leerkracht of andere betrokkene volwassenen?

Welke zaken tijdens de situatie, bijv. dingen die werden gezegd of gedaan, verergerden/verminderden de reactie/het gedrag van jou als leerling?

Uitzonderingen, d.w.z. situaties waarin dit gedrag niet voorkomt:

Zijn er andere (vergelijkbare) situaties waarin jij als leerling dit gedrag niet laat zien? Wat maakt dat jij als leerling in die andere situatie ander gedrag laat zien?

De bredere (sociale) context van de leerling (familie/cultuur/klas):

Culturele achtergrond (bijv. vermijden van oogcontact is in sommige culturen een teken van respect).

Sociale positie in de klas (bijv. buitengesloten worden, populair zijn, vriendschappen).

Groepsdynamiek (bijv. kinderen in de klas reageren sterk op elkaar).

Andere factoren (bijv. thuissituatie, slecht geslapen etc.)

Stap 4: Alternatieve verklaringen bedenken (10 minuten)

Als ondersteuner help je je collega om alternatieve verklaringen te bedenken en de meest plausibele verklaring te selecteren.

Ondersteunende vragen:

Welke rol zou(factor uit stap 3)... gehad kunnen hebben in het gedrag van (naam leerling) in deze situatie?

Doorvraag: Wat zou nog meer een verklaring kunnen zijn?

Ondersteunende vragen bij de selectie van verklaringen:

Waarom denk je dat deze verklaring het meest waarschijnlijk is?

Denk je dat deze verklaring overeenkomt met verklaringen van anderen die de leerling kennen (bijv. ouders, andere leerkrachten).

Zijn er in dit gesprek zaken besproken die deze verklaring tegenspreken?

Stap 5: Alternatieve verklaringen toetsen (5 minuten)

Als ondersteuner help je je collega te bedenken hoe de meest waarschijnlijke alternatieve verklaring concreet getoetst kan worden.

Ondersteunende vragen:

Wat wil jij (anders) gaan doen?

Wat maakt dat je juist dit (anders) gaat doen?

Waarom kan een collega of de leerling merken dat je dit anders doet?

Wanneer ga je de verklaring bij de leerling/bij ouders checken?

Wat ga je bij de leerling/ouders navragen?

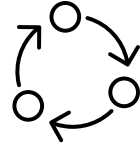
Waarom kan je bij de leerling zien dat wat je doet ook werkt?

Op welke manier ga je observeren?

Doorvragen: En wat nog meer?

Stap 6: Evaluatie (= Stap 0 sessie 2 en verder) (5 minuten)

Als ondersteuner kijk je samen met je collega tot welke nieuwe inzichten de afgelopen weken hebben geleid. Help je collega oog te hebben voor kleine stapjes. Help te bedenken hoe je collega meer kan doen van wat er werkt. Eventueel kun je een nieuwe situatie bespreken.

Ondersteunende vragen:

Inzichten evalueren:

Waar heb je bij de leerling aan gemerkt dat jouw verklaring klopte of juist niet klopte?

Wat weet je nu wel over de behoefte van de leerling wat je misschien eerder nog minder helder had?

Ben je door de nieuwe inzichten op bepaalde momenten iets anders gaan doen in de aanpak? Zo ja, wat dan? Wat maakt dat je juist dit anders bent gaan doen? Wat leverde dit op?

In hoeverre zie je dat de leerling (een beetje) anders reageert op je nieuwe aanpak? Wat gaat er (een beetje) beter?

Zie je mogelijkheden om je inzicht ook op andere momenten toe te passen (uitbreiden)?

Indien het nog niet goed lukt om inzichten om te zetten in het hanteren van een andere aanpak, hoe komt het dat dit nog niet lukt?

Wat heb jij nodig om dit te doen?

Wat kan jou helpen om dit te doen?

Getoetste verklaringen:

Was de manier waarop je de verklaring hebt gecheckt passend of wil je nog wat anders uitproberen om deze verklaring te toetsen?

Als je denkt dat deze verklaring niet meer van toepassing is: is er een andere verklaring die je meer waarschijnlijk vindt en zou willen onderzoeken? Wat maakt dat je deze alternatieve verklaring overweegt?

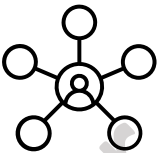

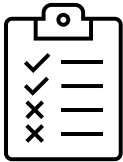
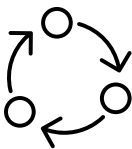
Hoe zou je deze willen toetsen?

Alleen voor Eindhoven gebruikt

BeGRP handout verkort

Deze hand-out kan dienen ter ondersteuning van het doorlopen van de stappen. Suggesties voor de ondersteunende vragen staan vermeld in het volledige stappenplan.

Algemene instructie: De leerkracht begint bij elke stap. Denk aan een zoekende houding. Stel open vragen. Heb oog voor kleine inzichten en stappen.

Stap 1: De situatie schetsen (2 minuten)		
☐ Eigen perspectief		<ul style="list-style-type: none">• Ondersteunende rol• Begrip en erkenning geven
Stap 2: De situatie vanuit het perspectief van de leerling navertellen (5 minuten)		
☐ Vanuit de leerling ☐ Ik-vorm		<ul style="list-style-type: none">• Gevoelens van de leerling• Emoties van de leerling• Gedachten van de leerling• Intenties van de leerling• Motieven van de leerling
Stap 3: Context verduidelijken (10 minuten)		
☐ Situationele factoren ☐ Bredere context		<ul style="list-style-type: none">• De activiteit• Andere leerlingen• Leerkracht• Uitzonderingen• Bredere (sociale) context van de leerling
Stap 4: Alternatieve verklaringen bedenken (10 minuten)		
☐ Drie verklaringen ☐ Volgorde		<ul style="list-style-type: none">• Alternatieve verklaringen bedenken• Rangschikken op waarschijnlijkheid
Stap 5: Alternatieve verklaringen toetsen (5 minuten)		
☐ Pedagogisch-didactisch handelen ☐ Observatie ☐ Gerichtte navraag		<ul style="list-style-type: none">• Wat wil de leerkracht (anders) doen• Hoe wil de leerkracht observeren• Hoe wil de leerkracht gericht navragen• Formuleren van acties• Aantekeningen• Plan een evaluatiemoment over 1 week
Stap 6: Evaluatie (= Stap 0 sessie 2 en verder) (5 min)		
☐ Wat getoetst ☐ Inzichten ☐ Nieuwe situatie		<ul style="list-style-type: none">• Evaluatie getoetste verklaring• Oog voor kleine inzichten en stappen• Meer doen van wat werkt• Evt. kiezen van nieuwe situatie

Bijlage A: Stap 1 – 6: Checklist en aantekeningenformulier

VOORBLAD

Situatie Checklist

Een geschikte situatie voldoet aan de volgende voorwaarden:

- ✓ De casusinbrenger had graag gezien dat de situatie anders was verlopen.
- ✓ De casusinbrenger maakte zelf deel uit van de hele situatie of een groot deel ervan.
- ✓ Dit betreft een situatie rondom de leerling die door de onderzoekers is toegewezen.

FORMULIER EVALUATIE (VERVOLGSESSIE)

Stap 6: Evaluatie (= Stap 0 sessie 2 en verder) terugkijken (5 min)

Hier kan je aantekeningen kwijt met betrekking tot de evaluatie van de verklaringen en de afgesproken acties van de vorige bijeenkomst.

AANTEKENINGENFORMULIER

Stap 1: De situatie schetsen (2 minuten)

Hier kan je aantekeningen kwijt met betrekking tot wie erbij was en wat er gebeurde in de situatie met de leerling.

Stap 2: De situatie vanuit het perspectief van de leerling navertellen (5 minuten)

Hier kan je aantekeningen kwijt die te maken hebben met 'het filmpje' van de situatie.

Stap 3: Context verduidelijken (10 minuten)

Hier kan je aantekeningen kwijt met betrekking tot de directe situatie en de bredere context die mogelijk een rol speelden in de situatie met de leerling.

--

Stap 4: Alternatieve verklaringen bedenken (10 minuten)

Hier kan je aantekeningen kwijt met betrekking tot de verschillende mogelijke alternatieve verklaringen.

--

Stap 5: Alternatieve verklaringen toetsen (5 minuten)

Hier kan je aantekeningen kwijt met betrekking tot hoe je de alternatieve verklaringen gaat toetsen (Plan).

--

Afspraken

- ...
- ...
- ...
- ...
- ...

Alleen voor eigen gebruik

Bijlage B: Stap 5: Alternatief pedagogisch of didactisch handelen

Als je wil toetsen of je verklaring voor het gedrag van een leerling klopt, dan kan je dit doen door te kijken of er door iets te veranderen in je handelen, ander gedrag bij de leerling ontstaat.

Het is belangrijk om de aanpassingen in je aanpak die je gaat uitproberen zo concreet mogelijk te maken. Ook moeten aanpassingen haalbaar zijn. Probeer dus liever consequent elke dag een nieuwe aanpak uit op één specifiek moment (bijv. tijdens één bepaalde les) in plaats van gedurende de hele dag.

Pas de aanpak voor minimaal een week toe, voordat je evalueert wat er beter gaat. Stem de details van de aanpak af met je duopartner.

Uiteraard passen de aanpassingen die je uitprobeert goed bij de verklaringen die je wil toetsen. Bijvoorbeeld, als je toetst in hoeverre onrust wordt veroorzaakt doordat verbale instructie te lang duurt dan zal je aanpak gericht zijn op het verminderen van de lengte van de instructie voor deze leerling (preventie). Terwijl als je toetst in hoeverre de boosheid van de leerling wordt versterkt door conflicten in de leerkracht-leerlingrelatie, dan zal je toetsing hierbij aansluiten door zich te richten op het verminderen van de hoeveelheid correcties, en het vergroten van de positieve aandacht voor deze leerling (alternatieve reactie).

Alleen voor

Bijlage B Alternatief handelen

Alternatief handelen opdracht: Bepaal zo concreet mogelijk welke pedagogische of didactische aanpak je in wil zetten om je hypothese te toetsen. De handelingsalternatieven sluiten idealiter zo goed mogelijk aan bij de te toetsen verklaringen.

Bepaal op welk moment op de dag je dit gaat toepassen.

Voorbeeld:

Een leerkracht heeft moeite met R. die tijdens het zelfstandig werken door de klas roept als hij hulp nodig heeft. Ook loopt R. regelmatig door de klas. Corrigeren heeft tot nu toe niet veel effect. De leerkracht merkt dat zij zich irriteert aan het gedrag.

De leerkracht heeft verschillende hypothesen bedacht. Zij denkt dat R. misschien onzeker is over zijn werk en daarom veel aandacht vraagt. Daarnaast zou het kunnen dat hij de regels toch niet goed kent. Ook kan het zijn dat het zelfstandig werken voor hem te lang duurt. In het gesprek besluit ze dat de eerste hypothese het meest plausibel is. Zij besluit daarom de hypothese dat R. onzeker is te toetsen.

Alternatief handelen

De leerkracht besluit om elke dag tijdens taallessen de volgende aanpak in te zetten:

- Vaste looproute hanteren zodat R. weet wanneer de leerkracht langs komt.
- R. voorafgaand aan de taallessen wijzen op deze afspraak.
- R. tijdens de looproute complimenteren met vragen die hij zelfstandig heeft kunnen maken.
- R. complimenteren op momenten dat hij zelfstandig aan het werk is ("bijv. oogcontact maken en duim opsteken").
- R. zachtjes en met neutraal-vriendelijke stem naar zijn stoel verwijzen als hij door de klas loopt en aangeven wanneer ze bij hem langskomt ("ga maar weer zitten, ik help eerst X. dan ben jij aan de beurt").

Analyse van de leerkracht tijdens evaluatie: In het begin was er niet direct een effect zichtbaar. Na een week merkt de leerkracht dat het lopen en roepen door de klas wat aan het verminderen is. Ook ziet de leerkracht dat R. trots is als het hem zelfstandig lukt om iets te maken. Hij straalt bij complimenten. R. kan steeds beter wachten tot de leerkracht langskomt om zijn vraag te stellen. De leerkracht merkt zelf dat zij minder geïrriteerd raakt en dat dit positief is voor de relatie die zij met R. ervaart. De leerkracht is van mening dat haar hypothese dat het gedrag van R. te maken had met onzekerheid, hiermee bevestigd wordt.

Alternatief handelen - invulformulier

Welke verklaring toets je?

Alternatief handelen

Aanpak?

Wanneer?

Welke conclusies trek je met betrekking tot je getoetste verklaring?

Bijlage C: Stap 5: Uitvoeren observatie

Het uitvoeren van een gedragsobservatie kan een manier zijn om je hypothesen over de verklaringen van het gedrag van een leerling te toetsen. De observatie kan meer helderheid geven met betrekking tot wat er vooraf ging aan gedrag van een leerling, of welke factoren het gedrag in die specifieke situatie beïnvloedde.

Er zijn verschillende manieren om gedragsobservaties uit te voeren. Wij zullen hier twee opties bespreken: het 'ABC-schema' oftewel een functionele gedragsanalyse en het 'Observeren van uitzonderingen'.

Beide opties geven aanknopingspunten voor hoe je op een gestructureerde manier kan kijken. Het 'ABC-schema' doet dit vanuit een analyse van een lastige situatie met een leerling, terwijl bij het 'Observeren van uitzonderingen' meer de focus ligt op situaties waarin het beter of zelfs goed gaat, om van daaruit aanknopingspunten te krijgen wat er anders zou kunnen in een lastige situatie. Daarmee is het 'Observeren van uitzonderingen' geschikt als je bij jezelf merkt dat de 'bril' waardoor je naar een leerling kijkt steeds vaker negatief gekleurd is.

Alleen voor E

Bijlage C.1. ABC-schema

Observatie-opdracht: Bij een ABC-schema beschrijf je het verloop van een gebeurtenis in termen van Gebeurtenis (**A**ntecedent), Gedrag (**B**ehavior), en Gevolg (**C**onsequence). Het Gevolg in dit schema wordt vaak de nieuwe Gebeurtenis, waarop de leerling weer bepaald Gedrag laat zien. Op deze manier kan je uit dit schema aanwijzingen halen voor het ontstaan, in stand blijven of versterken van dit gedrag. Vul het ABC-schema in het liefst tijdens of vlak na een nieuwe situatie met de leerling, afhankelijk van de haalbaarheid op dat moment.

Een voorbeeld:

Een leerkracht onderzoekt als verklaring in hoeverre een boze correctie en vastpakken door de volwassene in situaties waarin deze leerling zich niet voegt naar de regels bijdraagt aan agressieve reacties van de leerling. Zij voert tijdens de gymles een gedragsobservatie uit.

Gebeurtenis (A)	Gedrag (B)	Gevolg (C)
Bij de gym moeten de leerlingen op de banken gaan zitten, maar J. loopt onrustig rond.	Roept: Nee ik ga niet zitten!	Gymleerkracht reageert boos en zegt dat hij nu moet gaan zitten of J. moet naar de kleedkamer.
Gymleerkracht reageert boos en zegt dat hij nu moet gaan zitten of J. moet naar de kleedkamer.	J. wordt boos en schopt tegen de matten en kast in de zaal.	Gymleerkracht loopt naar J. toe om hem vast te pakken om naar de kleedkamer te brengen.
Gymleerkracht loopt naar J. toe om hem vast te pakken om naar de kleedkamer te brengen.	J. schopt strubbelt tegen en schopt de gymleerkracht tegen zijn kuit.	J. wordt tussen twee volwassenen in uit de gymzaal gedragen.
J. wordt tussen twee volwassenen in uit de gymzaal gedragen.	J. is overstuur, gilt, probeert te schoppen en bijten.	

Analyse van de leerkracht: boos aanspreken en vastpakken van J. lijken inderdaad te leiden tot escalatie van de agressie van J. Het lijkt er inderdaad op dat de verklaring voor het gedrag klopt.

ABC-schema - invulformulier

Welke verklaring toets je?

Gebeurtenis (A)	Gedrag (B)	Gevolg (C)

Alleen voor eigen gebruik

Welke conclusies trek je met betrekking tot je getoetste verklaring?

Bijlage C.2 Observeren van uitzonderingen

Observatie-opdracht: Bij het Observeren van uitzonderingen ga je zoeken naar situaties waarin het wel goed of in ieder geval beter gaat, om daaruit aanwijzingen te halen die bruikbaar zijn in lastigere situaties met de leerling.

Probeer de komende week 3 situaties te observeren waarin het gedrag van de leerling niet of minder aanwezig was. Beantwoord zo snel mogelijk na het voorvallen van de betreffende situatie de volgende vragen voor jezelf, en noteer je bevindingen op het formulier. Bekijk naar aanleiding van de 3 observaties welke aanknopingspunten deze geven voor het omgaan met lastigere situaties met deze leerling.

Observatievragen:

- *Wat ging er goed?*
- *Wat maakte dat dit goed ging?*
- *Wat was er in deze situatie anders, waardoor het betreffende gedrag nu minder/niet aanwezig was? Deed je zelf iets anders? Waren de omstandigheden er omheen anders?*

Een voorbeeld:

Een leerkracht vraagt zich af of F. haar verzet bij dictee te maken heeft met faalangst. Zij voert in de klas een observatie naar uitzonderingen uit.

Uitzondering 1

Bij een opdracht waarin leerlingen elkaar mogen helpen met spelling lukt het F. om goed met de opdracht mee te doen. De leerkracht ziet dat F. de hulp van haar klasgenoot kan aanvaarden.

Analyse van de leerkracht: Samen met een klasgenoot doen is misschien minder confronterend.

Een voorbeeld:

Een leerkracht gaat na in hoeverre een boze reactie door de volwassene in situaties bijdraagt aan agressieve reacties van de leerling. Zij voert in de klas een observatie naar uitzonderingen uit.

Uitzondering 1

Bij het binnenkomen na de pauze heeft P. een leerling geduwd. Ik zei: P. ga maar bij je tafel zitten, ik kom zo vragen wat er gebeurde. P. ging boos naar zijn tafel, maar hij ging wel. Normaal ben ik geneigd om mijn stem te verheffen en P. kan dan heel erg in zijn boosheid blijven hangen. Toen ik hem in deze situatie rustig aansprak daalde zijn boosheid redelijk waardoor ik hem later even kon spreken over wat er gebeurde.

Analyse van de leerkracht: Rustig aanspreken en ruimte geven in deze situatie hielp P. om de boosheid te laten zakken.

Observeren van uitzonderingen - invulformulier

Welke verklaring toets je?

Uitzondering 1

Geef kort de inzichten weer op basis van de observatievragen:

Uitzondering 2

Geef kort de inzichten weer op basis van de observatievragen:

Uitzondering 3

Geef kort de inzichten weer op basis van de observatievragen:

Welke conclusies trek je op basis van de drie observaties met betrekking tot je getoetste verklaring?

Alleen voor eigen gebruik

Bijlage D: Stap 5: Gericht navragen leerling

Je (meest plausibele) verklaring Gericht navragen bij een leerling kan een goede manier zijn om je verklaring te toetsen.

De bedoeling van Gericht navragen is om in Max. 3 minuten je verklaring aan een leerling voor te leggen, maar ook ruimte te geven voor alternatieven. Dit doe je door de emotie of het gevoel van de leerling dat je hebt waargenomen te benoemen, waarna je de leerling 2 of 3 opties voorlegt, waaronder de optie die je zelf het meest plausibel lijkt.

*Bij het Gericht navragen is het belangrijk om **niet** (opnieuw) in gesprek te gaan over wat er nu gebeurde, en over wat de leerling deed. Door stil te staan bij het gedrag van de leerling loop je namelijk het risico dat de leerling het gevoel heeft dat hij of zij op zijn/haar gedrag wordt aangesproken. Open vragen over het gedrag kunnen voor leerlingen daarnaast soms erg lastig te beantwoorden zijn. Ook kan dit resulteren in een langer gesprek, waardoor de nadruk op het negatieve gedrag komt te liggen. Deze aandacht voor het negatieve gedrag kan het gedrag bekrachtigen, zeker in het geval dat er bij de leerling meer aandacht gaat naar negatief dan naar positief gedrag.*

Door bij Gericht navragen de emotie of het gevoel als uitgangspunt te nemen, en een meerkeuzevraag te stellen kan de leerling ervaren dat je je best doet hem/haar te begrijpen en maak je het voor de leerling makkelijker om te antwoorden. Ook het creëren van wat afstand door het in je opties te hebben over andere kinderen of jongeren kan hierbij helpen.

Alle

Bijlage D Gericht navragen

Gericht navragen opdracht:

Vraag een verklaring na door een gevoel/emotie van de leerling te benoemen en de leerling 2 of 3 opties voor te leggen waarvan er één de verklaring is die je het meest plausibel lijkt. Bespreek deze opties in termen van "Sommige kinderen/jongeren.... Andere kinderen/jongeren...".

Doe dit in maximaal 3 minuten.

Laat merken dat het antwoord van de leerling hebt gehoord en benoem dat je daar wat mee doet.

Voorbeeld:

Een leerkracht gaat een verklaring na bij een leerling die tijdens een rekenles heel boos was.

Gericht navragen

Welke emotie/gevoel benoem je? Boosheid

Welke verklaringen leg je voor? Leerling had last van anderen (meest plausibel). Leerling vond het rekenen moeilijk.

De leerkracht komt tot de volgende navraag:

"Ik zag dat jij gisteren heel boos was bij het rekenen. Klopt dat? Soms worden kinderen/jongeren zo boos als ze last hebben van anderen. Anderen worden boos omdat ze het rekenen lastig vinden. Wat was het bij jou?"

Voorbeeld:

Een leerkracht gaat een verklaring na bij een leerling die niet mee wilde doen met een spelactiviteit.

Gericht navragen

Welke emotie/gevoel benoem je? Geen zin om mee te doen

Welke verklaringen leg je voor? Spel niet leuk. Te druk in de groep (meest plausibel).

De leerkracht komt tot de volgende navraag:

"Ik zag dat jij gisteren geen zin leek te hebben om mee te doen met de activiteit. Klopt dat? Sommigen hebben dat als ze het spel niet leuk vinden. Andere jongeren hebben dat als ze het te druk vinden in de groep. Wat was het bij jou?"

Gericht navragen - invulformulier

Welke verklaring toets je?

Gericht navragen

Welke emotie/gevoel benoem je?

Welke verklaringen leg je voor?

Alleen voor eigen gebruik

Welke conclusies trek je met betrekking tot je getoetste verklaring?

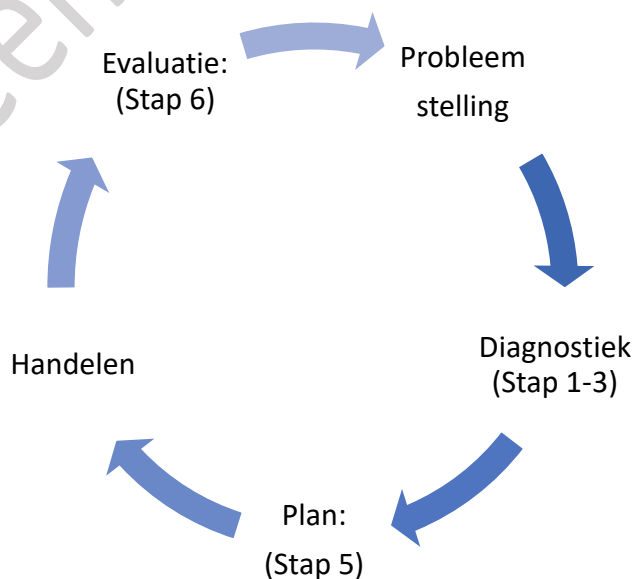
Bijlage E BeGRP integreren binnen de (onderwijs-zorg)structuur

Voor een effectieve interventie is het belangrijk dat deze gestructureerd wordt ingezet en dat uitkomsten/opbrengsten worden ingebed in de bestaande onderwijszorgstructuren zoals Handelingsplannen en Ontwikkelingsperspectiefplannen (OPP).

Binnen de regulatieve cyclus

Een goed hulpmiddel voor het neerzetten van een heldere handelingsstructuur is de regulatieve cyclus (van Strien, 1986). Veel onderwijsprofessionals kennen de regulatieve cyclus vanuit het Handelingsgericht werken (HGW) (Pamijer, 2017). De regulatieve cyclus kent verschillende fases: Probleemstelling, Diagnostiek, Plan, Handelen en Evaluatie. BeGRP geeft handvatten om bij een bepaalde Probleemstelling, namelijk een concrete situatie met een leerling, tijdens een intervisie meer zicht te krijgen op dit probleem (Diagnostiek: Stap 1-4), en om handelingsalternatieven te bedenken (Plan: Stap 5). Aansluitend is het belangrijk gedurende één á twee weken na de intervisie dit handelen ook tot uitvoer te brengen (Handelen) en om daarna tijdens een nieuwe intervisie te evalueren in hoeverre dit handelen effectief was (Evaluatie: Stap 6). Deze evaluatie is vervolgens het startpunt van een nieuwe cyclus, omdat door het uitproberen van handelingsalternatieven ook nieuwe informatie verworven is over het probleem (Diagnostiek).

Voorbeeld: M. staat voor de klas in een groep 4. In haar klas zit Tom die veel druk gedrag laat zien in de klas (Probleemstelling). De oplossingen die ze tot nog toe heeft geprobeerd, zoals het veranderen van de plaats in de klas, het bieden van een heldere dagstructuur, hebben nog onvoldoende effect gehad. Ze besluit deze casus in te brengen in een intervisie. Tijdens de intervisie wordt helder dat er verschillende mogelijke verklaringen zijn voor het drukke gedrag van Tom. Het drukke gedrag lijkt sterker te worden op momenten dat Tom langer zelfstandig moet werken. Ook weet hij dan mogelijk niet goed op welke manier hij hulp moet vragen, wat blijkt uit roepen door de klas. Daarnaast vraagt M. zich af of het erger is als Tom slecht slaapt (Diagnostiek). Op basis van deze mogelijkheden besluit M. te focussen op het hulpvragen en besluit ze om Tom een kaartje te geven dat hij neer kan leggen als hij een vraag heeft. Dit gaat ze dit met hem bespreken en oefenen (Plan). Zij past dit gedurende een week toe (Handelen). De week erna evalueert M. tijdens een intervisie deze verklaring en het plan (Evaluatie). Ze concludeert dat Tom minder door de klas roept. Omdat hij nog steeds minder concentratie toont bij het langer zelfstandig werken neemt M. dit als nieuwe probleemstelling.

Binnen de zorgstructuur

Naast het gebruik van BeGRP binnen de regulatieve cyclus, wordt geadviseerd om de opbrengsten van het gebruik van BeGRP in te bedden in de bestaande onderwijszorgstructuren. Zo is het mogelijk om hypothesen over mogelijke verklaringen voor het gedrag van een leerling op te tekenen in een werkdoosier via het bijgevoegde aantekeningen formulier, en om alternatieve handelingsstrategieën die uitgeprobeerd en geëvalueerd worden op te nemen in bestaande handelingsplannen of ontwikkelingsperspectieven. Op deze manier kunnen de bij deze leerling effectief gebleken handelingsstrategieën deel gaan uitmaken van de beschreven onderwijsbehoeften. Daardoor zijn ze beter overdraagbaar.

Alleen voor eigen gebruik